

Hlasatel

Občasník Společnosti Richarda Wagnera v Praze Dvacáté třetí číslo Únor 2009

www.richardwagner.cz

Vážení čtenáři!

Předáváme Vám nové číslo našeho občasníku s trochu malým zpožděním. Ne tedy jako poslední loňské, ale jako první letošní. Doufáme ovšem, že zdaleka nebude jediné!

Rok 2009 není sice zpestřen nějakým významným Wagnerovým výročím (snad mimo 140. výročí premiéry Rýnského zlata v Mnichově), pro wagnerovské společnosti bude přesto významný. Již na konci ledna se scházejí ve Vídni neněmecké spolky, které budou jednat o své další budoucnosti v mezinárodní RWVI a na květnovém kongresu v Drážďanech, kterého se zúčastníme, by se mělo definitivně rozhodnout o struktuře nebo možná i rozdělení celého spolku na německou a neněmeckou sekci.

Je otázkou, jak se k tomu nakonec postaví naše SRW. Podle názorů většiny dosud oslovených členů bychom se spíše klonili k myšlence zůstat u německé sekce.

Přes všechny národnostní problémy minulosti je nám Německo mentálně i vzdálenostně bližší než např. Finsko, Ukrajina, Francie, Rusko nebo USA...

Nyní pár slov k plánům našeho spolku. Pokusíme se zorganizovat zájezd na velikonočního Parsifala v Lipsku, během jara navštívit Bayreuth a prohlédnout si město, vilu Wahnfried a Festspielhaus. O novinkách v této oblasti budete informováni při pravidelných každoměsíčních stolech SRW nebo internetovou cestou.

Závěrem mi dovolu,te, abych všem z Vás, u kterých jsem to dosud nestihl, popřál opožděně co nejlepší rok 2009 a hodně radosti z Mistrovy hudby!

Luděk Patrák

Foto: Royal Danish Opera

V tomto čísle Hlasatele přinášíme čtenářům recenze na 4 DVD, která se v poslední době objevila na českém trhu.

Hlavním lákadlem je nové kompletní provedení Prstenu Nibelungova z Královské dánské opery.

Valkýra v Hamburgische Staatsoper

Nora Lesňáková

Hamburgische Staatsoper si do plánu pro léta 2007 až 2010 dala uvedení celého Wagnerova Ringu. Jako první tedy v loňském roce přišla s premiérou Rýnského zlata a v říjnu letošního roku s Valkýrou. Premiéra Siegfrieda je plánována na 18.10.2009 a Soumrak bohů na 17.10.2010. Kromě Ringu uvede ještě Mistry pěvce v režii Petera Konwitschneho, premiéra má být 26.12.2008.

Jedno z prvních představení Valkýry jsem měla možnost vidět. Tvrdím, že v Hamburgische Staatsoper jsem neviděla jediné představení,

kteřé by bylo vyloženě slabé a po Valkýře to mohu s klidem tvrdit dál. Přesto ale bych na ni už znovu nešla.

U opery a zejména u Wagnera člověk už samozřejmě očekává modernizaci (Wotan v obleku je dnes samozřejmostí) a za ta léta ho jen tak něco nepřekvapí. Musím ale konstatovat, že scéna a kostýmy hamburské Valkýry se vyznačují neobvyklou a až rušivou dávkou ošklivosti.

Celý děj se odehrává převážně ve zdevastované a polorozpadlé panelové budově. V prvním jednání byla Hundingova chýše naznačena strohým panelem s dveřmi, Valhalla pak byla moderní poloprázdnou kancelář s velkými zabeđenými okny v horní části a stolem, na kterém si Wotan hraje s figurkami lidí. Oproti Wotanově kanceláři byl příbytek Valkýr jakási zchátralá místnost – ohavný prostor bez oken a dveří, s otlučenými stěnami z něhož vedl jen žebřík na ohoz. Uvnitř byly palandy a na nich Valkýry – bledá děvčata oblečená jako z chudobince, dováděla. Sympatické holky, jenže bojovné Valkýry ani v nejmenším nepřipomínaly. V posledním jednání pak Wotan ukládá Brunnhildu ke spánku v polozbořené špinavé umyvárně s otlučenými kachlíky a umyvadly. Škoda, protože hudebně byl závěr proveden fantasticky. Naštěstí pak všechno pohltit oheň.

Deborah Polaski byla (nejen v závěru) naprosto skvělá, stejně jako Wotan Thomase J. Mayera. Nevím, jaký byl záměr scénografa (Christian Schmidt, navrhoval i kostýmy), ale výsledkem byla ošklivost a všednost. Takže jsem místy jen poslouchala – a poslouchat se tohle provedení rozhodně dalo. Zato pohled na scénu byl studenou sprchou, jako by režisér divákům neustále připomínal, že na světě je především všednost, špína a obyčejnost, krása že je přežitek a romantika archaismus. A nebo to možná mělo naopak znamenat, že i při vší té všednosti a ošklivosti krása stále existuje (v kontextu s hudbou by i toto vysvětlení bylo možné). Asi si má každý vybrat, co se mu líbí.

Co se týče obsazení, Deborah Polaski jako Brunnhilda byla fantastická, zpívala samozřejmě a bez námahy, dokázala být opravdu Valkýrou a člověk s ní prožíval všechny city a vášně. Slabší už byla Yvonne Naef, která má na Sieglindu příliš ostrý hlas a v nehezských domácích šatech a s úsporným hereckým projevem působila dojmem šedé myši. Zakulacený Stuart Skelton (Siegmund) v tepláčkách a mikině se svým lyrickým tenorem vášně marně předstíral - byl spíše princem z Rusalky. Fricka Jeanne Piland byla průměrná, místy ze sebe zpěv pracně ždímal. Zajímavý byl Hunding Michaila Petrenka – oproti zvyklostem štíhlý mladík, který se choval téměř zdvořile. Hlasově ale velmi dobrý. Wotan Thomase J. Mayera byl výborný, představě Wotana odpovídal zjevem i zabarvením hlasu, navíc mu bylo rozumět každé slovo. Orchestr řídila Simone Young výborně, ale místy více precizně než procítěně. Akční režie Clause Gutha byla nová snad jenom v už zmíněné úporné snaze o obyčejnost. Claus Guth režíroval rovněž Rýnské zlato, které se prý povedlo o něco lépe a připravuje ve spolupráci se stejným scénografem i Siegfrieda a Soumrak bohů.

Kodaňský Ring (The Copenhagen Ring DVD)

Martin Nejedlý

Universal (Decca) 2008
Royal Danish Opera, Kodaň 2006
dirigent: Michael Schönwandt
režie: Kasper Bech Holten

DAS RHEINGOLD

Johan Reuter (Wotan), Randi Stene (Fricka), Sten Byriell (Alberich), Michael Kristensen (Loge), Anne Margrethe Dahl (Freia), Bengt-Ola Morgny (Mime), Stephen Milling (Fasolt), Christian Christiansen (Fafner)

DIE WALKÜRE

Stig Fogh Andersen (Siegfried), Gitta-Maria Sjöberg (Sieglinde), James Johnson (Wotan), Irene Théorin (Brünnhilde), Stephen Milling (Hunding), Randi Stene (Fricka)

SIEGFRIED

Stig Fogh Andersen (Siegfried), Bengt-Ola Morgny (Mime), James Johnson (Wanderer), Susanne Resmark (Erda), Irene Théorin (Brünnhilde), Christian Christiansen (Fafner), Steen Byriell (Alberich), Gisela Stille (Woodbird)

GÖTTERDÄMMERUNG

Stig Fogh Andersen (Siegfried), Irene Théorin (Brünnhilde), Peter Klaveness (Hagen), Guido Paevatalu (Gunter), Ylva Kihlberg (Gutrune), Anette Bod (Waltraute), Sten Byriell (Alberich)

Tak pozor! Tenhle Ring rozhodně stojí za to. Záměrně používám termín Ring a nikoli prsten. Protože v této inscenaci nemůžeme brát nic ustáleného a zažitého za garantované. Ústřední rekvizitu tohoto čtyřdílného hudebního dramatu zde totiž symbolizuje náramek a nikoli prsten (pro staré Germány oba tyto šperky symbolizovaly svět). Překvapivé? Ano, a o to přesně autorovi inscenace Kasperu Bech Holtenovi jde. Jeho produkce hýří nápady - a to nápady dobrými - což není vždy při srovnání s ostatními DVD nahrávkami Prstenu ten případ. Ring obecně nabízí nepřeborné množství interpretací. Některé na sebe navazují a vzájemně se „vykrádají“, zejména ty, které postrádají výraznější původní ideu. I v kodaňském Ringu můžeme odhalit inspiraci jinou režii, konkrétně Chéreauovým výročním Prstenem z Bayreuthu. Ale zde cizí vlivy končí. Režisér se rozhodl zasadit jednotlivá dramata do různých epoch dvacátého století. Rheingold do 30. let, Valkýru do let padesátých, Siegfried rebeluje v roce 1968 a Soumrak rozvíjí svou temnou atmosféru v podobně temné době balkánských událostí let devadesátých. Neděje se tak ale svévolně a inscenační celek působí koherentně. Holten totiž pojímá tetralogii jako příběh Brünnhildy, která se tak stává ústřední postavou.

Siegfried: Stig Froh Andersen v titulní roli

Poprvé se s Brünnhildou setkáváme už v předehře k Rheingoldu, kdy v bohaté knihovně Valhally listuje knihami, ve kterých zoufale cosi hledá (jak se ukáže později, snaží se najít smysl událostí, jejichž byla přímým či nepřímým aktérem). Obrázek se uzavírá stejnou scénou v Götterdämmerungu v okamžiku, kdy se Gunther s Hagenem vydají na lov s cílem zabít Siegfrieda. Celý Ring tak představuje retrospektivu Brünnhildina příběhu, je nahlížen z ženské perspektivy. Rheingold samotný je dobře propracovaný, jednotlivé postavy a situace jsou často dováděny do krajnosti. Například Loge je ztvárněn jako novinář kouřící jednu cigaretu za druhou. Nalezneme zde i jednu z nejsilnějších scén cyklu, kdy Wotan v jakési mučnické usekne Alberichovi ruku, aby se zmocnil Ringu. Nakonec se dokonce zbaví i Logeho, který toho viděl příliš mnoho... Závěrečná scéna je patřičně monumentální a patetická.

Valkýra, jak bylo zmíněno, je zasazena do dusné atmosféry studené války. První dějství je skvělé a strhující, Stig Andersen a Gitta-Maria Sjöberg předvádějí příběh nešťastných dvojčat s obrovským zaujetím a Hunding Stephena Millinga je tou nejzápornější postavou, kterou jsem kdy ve Wagnerovi viděl – člověk by se na jeho manželku bál i jen pohlédnout, natož ji svádět. Jevišťe a scéna nabízejí pěkné řešení pro proměnu Hundingovy „chýše“ v noční zahradu, a když Sieglinde (!) vytrhne meč ze stromu, přistihnete se, že jste coby divák režii naprosto pohlce. Ve druhém dějství stojí za pozornost zvěstování smrti (Theorin je jednoduše jedna z nejlepších Brünnhild současnosti) i samotný závěr, kdy Wotan nesebere dost sil, aby zabil Hundinga, který s výsměchem opouští scénu. Třetí dějství je standardní, i když scéna není zvolena příliš šťastně, Odehrává se totiž na střeše, Brünnhildina skála je zobrazena jako střešní byt a opět se objevuje v Siegfriedovi a Götterdämmerungu. Pěkné je ale pojetí valkýr jako andělů smrti s černými křídly, které Wotan Brünnhildě při loučení odejme.

Tento Ring je skutečně potřeba vidět vcelku, jinak by divák Siegfreda bez kontextu jen těžko přijímal. Siegfried v džínovém kompletu v pokoji s kytarami a plakáty rockových skupin na stěně? Mime jako Mr. Smith ťukající do psacího stroje, odporný už od pohledu. A po ukutí meče rozetne hlavní hrdina místo kovadliny televizi... Fafner je sice neškodný, ale žije v podzemí pod otráveným povrchem, který sám zamořil, aby odehnal nechtěné návštěvníky. Krásná je pak úvodní scéna třetího jednání, kdy Wotan navštívuje starou a nemohoucí Erdu v luxusním pečovatelském domě, jen aby zjistil, že se jejich čas nachyluje a že nezbyvá, než ustoupit Siegfriedovi. Což v následující scéně činí a své kopí láme sám. Závěr dramatu je standardní co do režie, výjimečně dobrý co do hereckých i pěveckých výkonů hlavních protagonistů.

O Götterdämmerungu se mi toho sice nechce prozrazovat příliš, ale budiž. Režisér totiž chrlí jednu „vychytávku“ za druhou a vše do sebe pěkně zapadá. Vtipný je prolog, kdy Siegfried s Brünnhildou vedou spořádanou domácnost, Siegfried v zástěře zalévá květinu, Brünnhilda je v devátém měsíci – přesto však svého hrdinu pouští do světa. Po cestě na Rýnu se ocitáme v sídle Gibichungů. Gunther je zobrazen jako balkánský mafián popíjející levnou whisky, Gutrunu spatříme jako znuženou odbarvenou blondýnu listující ženskými časopisy. A Hagen, to je případ sám pro sebe. Chytré a ojedinělé pojetí: Peter Klaveness je skutečně „malátný mladík“, šéf Guntherovy ochranky, který se po rozcvičce na jevišti obléká do uniformy a nacimantlu, aby ve druhém jednání Gibichungy svolal vysílačkou. Režisér řeší závěr prvního jednání logicky, kdy na Brünnhildinu skálu nechá vstoupit Ginthera Paevatalu v černých brýlích, takže se Siegfried Andersen nemusí snažit trapně tlačit hlas níž. Koncepce tohoto Ringu jako Brünnhildina příběhu dovoluje režisérovi, aby nechal Albericha zabít Hagenovou rukou, čímž celkové vyznění nabývá jednoznačně na optimismu, protože po požáru Valhally ze světa s Ringem mizí všechno zlo. Ve třetím jednání je výborná úvodní scéna, Siegfriedovo vyprávění a smrt jsou víceméně klasické. Jedná se ale o „feministickou“ interpretaci, takže nepřekvapí, když se po smutečním pochodu Brünnhilda usmíruje s Gutrunou. V závěrečné scéně se vracíme do knihovny ve Valhalle, kterou Brünnhilda zapaluje a odchází ze scény. Hagen uhoří, když se snaží zmocnit prstenu ze Siegfriedovy ruky. Za zvuků posledních tónů tetralogie se na scéně opět objevuje Brünnhilda s dítětem v náručí. Že by holčička?

Filmový Holanďan

Pavel Horník

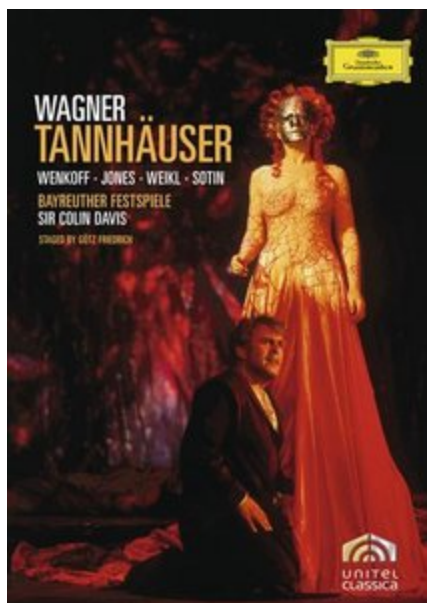
Opery ve filmovém zpracování se nevyskytují příliš často. Daleko běžnější jsou záznamy živých představení přímo z divadla, používané pak na DVD. Ztvárnění Wagnerova díla *Bludný Holanďan* připravila v roce 1974 mnichovská firma Unitel a zajímavé je to, že režii díla pověřila našeho Václava Kašíka. Je nutno ovšem dodat, že tento umělec si vytvořil světové renomé inscenacemi oper na nejprestižnějších operních scénách. Hudebně operu nastudoval Wolfgang Sawallisch v čele Bavorského státního orchestru. Projekt byl realizován v prostředí atelierů Bavaria filmu v Mnichově. Dekoraci navrhnul Gerd Krauss, který umístil v atelieru velký bazén, kde byly točeny scény s modely lodí plovoucích pod červenými plachtami (*Holanďanova*) na rozbouřených vlnách moře. Možná, že v době vzniku filmu mělo toto realistické pojetí svoje oprávnění, ale dnes, kdy došlo v oboru scénografie a režie k velkému posunu spíše ke stylizaci a abstrakci, je částečně mimo současnou realitu. Velmi silnou je ovšem stránka hudebního zpracování. Dirigent Wolfgang Sawallisch měl kromě perfektně hrajícího bavorského orchestru k dispozici také vynikající pěvecké představitele, kteří svoje role zároveň hrají. Někdy je ale vidět ne úplně dokonalá synchronizace playbackového zvuku. Tak se stává, že hlas je ještě slyšet a pěvec má již zavřená ústa. To jsou ale detaily, které nic nemění na vysoké hudební kvalitě snímku. Titulní roli Holanďana zpívá vynikající Australan Donald McIntyre, dlouholetý legendární představitel Wotana v bayreuthských inscenacích Ringu. Krásný témbur hlasu a výborná německá výslovnost jej předurčují k vynikajícímu ztvárnění titulní role. Hlas německého pěvce Hermanna Winklera sice není typickým hutným hrdinným tenorem, avšak s úskalími ne sice rozsáhlého, ale velmi náročného partu Erika se vypořádává bez větších problémů. Další role jsou v rukou švédských sólistů. Hezká Catarina Lidgenda dává svojí Sentě vroucnost ale zároveň dobře dávkovanou dramatičnost výrazu svého krásného hlasu. Obdivuhodná je její pěvecká souhra s Holanďanem v náročném dvojzpěvu na konci druhého dějství. Kapitána Dalanda zpívá sonorním basem trochu mladistvě vypadající Bengt Rundgren. Harald Ek byl pěvecky i typově dobře vybrán pro nevelkou roli kormidelníka. Ruth Hesse zpívá Mary. Sbor, obzvláště ten mužský, působí velmi přesvědčivě. Sbor řídí Wolfgang Baumgart. Hudebně je inscenace naprosto dokonalá. Velmi kladně hodnotím hlavně to, že pěvci nebyli nahrazováni činoherními představiteli, jak bývá v takovýchto filmových zpracováních dosti časté. Působí to také daleko autentičtěji. Je velmi záslužné, že filmová verze byla přepsána a vydána společností Deutsche Gramophon na DVD. Výtvarné pojetí filmového zpracování je přístupné pro všechny milovníky opery a obzvláště těm méně odvážným může dílo Richarda Wagnera snadněji přiblížit.

Donald McIntyre a Bengt Rundgren

Tannhäuser Bayreuth – 1978

Luděk Patrák

Nahrávka Tannhäusera z Bayreuthu 1978 není zcela neznámá. Byla dostupná na VHS a nyní se objevuje za příznivou cenu i na DVD. Pro mne je především zajímavá tím, že je to jedna z verzí, na kterých stejná zpěvačka ztvárňuje obě hlavní ženské role.

Datum nahrávky vypovídá o tom, že vznikla 2 roky po osudovém zlomu – tzv. Ringu století Cheraua a Bouleze. Tato doba, podpořená navíc jménem režiséra Götze Friedricha (*1930), později dlouholetého šéfa Deutsche Oper Berlin, vyvolává zajisté obavy. Se současnými zkušenostmi ovšem zbytečné. Uvidíme zajímavého Tannhäusera, kde hlavní roli hrají výborní pěvci (většinou opravdu i hrají) a kde televizní divák ze scény ani mnoho nezaregistruje. Ale proč ne, jde o příběh, jde o hudbu a o pěvecké výkony. Ostatní vlastně může být jen něco navíc.

Hudební složka je samozřejmě „bayreuthsky“ kvalitní. Sir Colin Davis (*1927) něco Mistrovy hudby oddirigoval a v této své jediné produkci ve Wagnerově městě předvedl

vše, co umí. O sborech Norberta Balatsche se netřeba šířit – skvělé - a svůj podíl na nich měl i jeho I. asistent, český sbormistr Milan Malý.

Nyní k pěvcům. Spas Wenkoff (*1928) rozhodně nepatřil k wagnerovským tenoristům 70. a 80. let, o které by se prali intendanti nejpřednějších divadelních domů. Ale všichni ho velice rádi zvali zejména na záaskoky, které obvykle neodmítal. Pamětníci si jistě vzpomenou, že při pohostinském představení drážďanské opery v Praze v roce 1976 nám předvedl svého Tristana! I Tannhäuser byla jeho špičková role, což dokumentuje tento snímek. Je trochu absurdní, že v tehdejší době, ve stínu J. Thomase, J. Vickerse, J. Kinga a nastupujících R. Kolla, S. Jerusalema a P. Hofmannna, byl tento pěvec poněkud na okraji zájmu. Kolik je dnes takových? Jeho výkon snese nejpřísnější měřítka.

Dame Gwyneth Jones (*1936), současná presidentka londýnské wagnerovské společnosti, pokračovala po Brünhildě v Boulezově Ringu ve své bayreuthské misi. Zřejmě inspirována slavnou Birgit Nilsson nastudovala též obě role – jak Venuši, tak Alžbětu. Odvážný kostým Venuše (na tehdejší dobu) ovšem neurazil a pěvecké dispozice byly nezpochybnitelné. Trochu větší problémy přivodila pěvkyni Alžběta, ovšem se svým potenciálem si s tím dokázala zkušeně poradit.

Zajímavé bylo i obsazení dalších rolí. Jako lantkrabě se představil Hans Sotin (*1939), který vlastně v té době startoval svoji téměř 30 letou nepřetržitou kariéru na festivalu. Podobně Bernd Weikl (*1942), který se stal po léta doslova ikonou pro role Wolframa, Amforta, Kurwenala, Hlasatele a posléze i Sachse a Holandřana. A k tomu takové osobnosti jako Robert Schunk a Franz Mazura.

Nahrávku mohu směle doporučit všem, kteří chtějí mít dobrého Tannhäusera, netrvají na tom, aby na scéně viděli Wartburg, ani aby se děj naopak odehrával např. v psychiatrické léčebně. Budou-li poslouchat hudbu a kochat se výkony pěvců, nebudou zklamáni. Navíc konkurenční nahrávky – na VHS z Berlína 1982, na DVD z Bayreuthu 1990, z MET 1983 a z Mnichova 1995, podle mne nedosahují výše zmíněné kvality. Nicméně chcete-li si vychutnat Tannhäusera v dnešní době a živě, neváhejte a při první možné příležitosti zajďte do nedalekých Drážďan, kde se pod taktovkou špičkových dirigentů dočkáte sice průměrné inscenace, zato s bezchybným výkonem orchestru a skutečným zápasem pěvců, jakými jsou S. Gould, H. P. König, C. Nylund a další, o štedrou přízeň publika.

Tristan z Bayreuthu 1995

Jan Rausch

Tristan a Isolda je především dramatem lidské duše, odehrává se stejnou měrou na jevišti a v neviditelném světě nevědomí, vzpomínek a představ. Wagnerovy verše spolu s hudbou samy o sobě vyvolávají v divákovi množství fantastických obrazů a při inscenaci Tristana stojí před režisérem nelehký úkol – navázat na bohatou a velmi abstraktní symboliku díla, ale přitom nenarušit jeho provázanou a logickou strukturu.

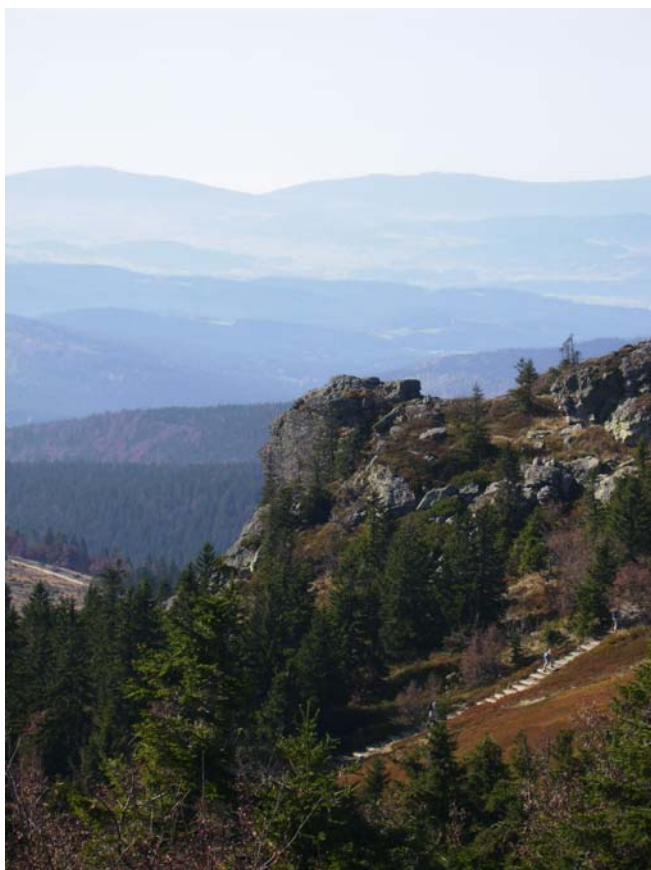
Bayreuthské nastudování z roku 1993 v režii Heinerja Müllera jde cestou moderního pojetí – nečekejte loď, zahradu nebo nádvoří. Scéna je strohá a geometrická, některé režijní nápady jsou dost kontroverzní, nicméně režisér i výtvarníci se vždy snaží sledovat myšlenkovou linii příběhu a diváka tak nic vyloženě neuráží.

První dějství se odehrává v dřevěné prostoře (může ale nemusí to být podpalubí) zalité zlatavým světlem, patrně zrádným a klamavým slunečním svitem. Bezvýchodná situace Tristana a Isoldy je vyjádřena velkými skleněnými límci, které zřejmě znázorňují otroctví lidí podřízených nemilostnému diktátu racionality a společenských konvencí. Není to špatný nápad, bohužel však límce zároveň působí trochu jako z nějaké televizní sci-fi. Když hrdinové vypijí lektvar a límce si sundají, divákovi se značně uleví, což vlastně hezky koresponduje s děním na jevišti. Dějištěm druhého aktu je ztemnělá komnata nebo zbrojnice Markova hradu. Na podlaze scény ztrácející se v tmavomodrých stínech se studeně lesknou vyrovnané rytířské kyrysy, mezi nimiž se protagonisté pohybují v úzkých uličkách. Výsledným dojmem je tíseň a nebezpečí. Ve třetím dějství nacházíme Tristana uprostřed zaprášených trosek Kareolu, v jehož suti a opadané omítce svědomitý wagnerián jistě pozná skutečnou a pravdivou tvář světa, ohyzdnou a odcizenou, kterou Tristan a Isolda společně odhalili ve druhém dějství.

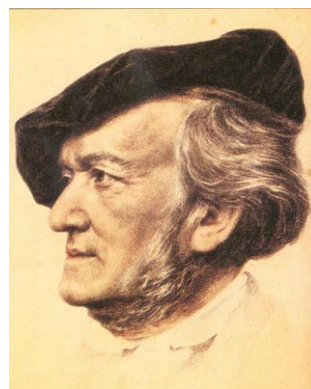
Scéna spoléhající především na moderní výtvarný dojem a nasvícení dává o to více vyniknout výkonu zpěváků a orchestru pod taktovkou Daniela Barenboima. Titulních úloh se zhostili Siegfried Jerusalem a Waltraud Meier - a těžko si přát lepší obsazení. Zvláště na Meier je vyloženě radost pohledět a pokud rádi sledujete, jak krásné ženy trpí, určitě si v prvním dějství přijdete na své. Oba protagonisté jsou hlavní devizou této nahrávky a jestli snesete moderní, na dnešní poměry však relativně málo rušivou scénu, jistě si toto představení užijete.

*Siegfried Jerusalem
a Waltraud Meier -
můžete jim dát
sebelegračnější
límce, a stejně
nebudou směšní*

Podoba je evidentní...

Richard Wagner Kopf

Skálu nazvanou Hlava Richarda Wagnera objevil a pro Hlasatele vyfotografoval Martin Nejedlý na vrcholu Velkého Javoru v pohoří Bavorský les, nedaleko hranic České republiky.

Pro srovnání nabízíme i další podobiznu Richarda Wagnera.

Hlasatel - vydává **Společnost Richarda Wagnera** výhradně pro svoji potřebu. Vychází zpravidla 4x ročně pro členy, kteří mají zaplacený členské příspěvky. Starší čísla k dispozici na adrese www.richardwagner.cz.

Redakce: Jan Rausch, Martin Nejedlý, Vít Dvořák

Adresa: U Blaženky 452/1A, 150 00 Praha 5 - Tel.: 602832588 - e-mail: SRW@seznam.cz
